

ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΤΙΚΟΣ ΑΓΩΝΑΣ

1955

1959

ΕΟΚΑ

Ο αγώνας της ΕΟΚΑ ήταν η δυναμική διεκδίκηση του προαιώνιου απελευθερωτικού πόθου του Κυπριακού Ελληνισμού, όπως ο πόθος διακηρύχθηκε με το Δημοψήφισμα της 15ης Ιανουαρίου, 1950, όταν το 97% του λαού αξίωσε την Ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα. Ήταν η μαχητική αντίσταση της γενιάς του '55, στις επανειλημμένες αρνήσεις του κατακτητή για εθνική λύτρωση της νοτιο-ανατολικότερης εσχατίας της Ρωμοσύνης. Ήταν μια ηρωική τετράχρονη εποποιία, που μετουσίωσαν σε ιστορική πραγματικότητα οι θυσίες, οι προσδοκίες, οι προσευχές κι οι απαιτήσεις των Κυπρίων, που έζησαν κι αγωνίστηκαν πριν, για να πυργώσουν με τα κορμιά τους τον απελευθερωτικό θρίαμβο της ιδιαίτερης πατρίδας τους.

Η απολυτρωτική θέληση διαδηλώθηκε με αλληπάλληλες εξεγέρσεις του λαού σ' αυτό το σταυροδρόμι του κόσμου. Στους τρεις αιώνες της πρώτης τουρκοκρατίας, από το 1570-1878, σημειώθηκαν αλληπάλληλοι ξεσηκωμοί και το αίμα των Ελλήνων της Κύπρου πότισε το δέντρο της λευτεριάς από τη μια ως την άλλη άκρη του νησιού.

Κύπριοι εθελοντές συγκροτούσαν τη φάλαγγα των Κυπρίων κι έσπευδαν στην Ελλάδα κάθε φορά που οι σκλάβοι άρπαζαν τα όπλα κι άρχιζαν τον πόλεμο για την αποτίναξη του δουλικού ζυγού.

Αν από τα μνήματα των Κυπρίων που έπεφταν στα πεδία των μαχών βλάσταναν κυκλάμινα, η Ελλάδα θα ευδίαζε Πενταδάχτυλο, από το Μεσολόγγι ως το Φάληρο, από τη Μακεδονία ως την Κρήτη, από την Ήπειρο ως τη Σμύρνη, ως την Πέργαμο, ως τα βάθη της Μικρασίας.

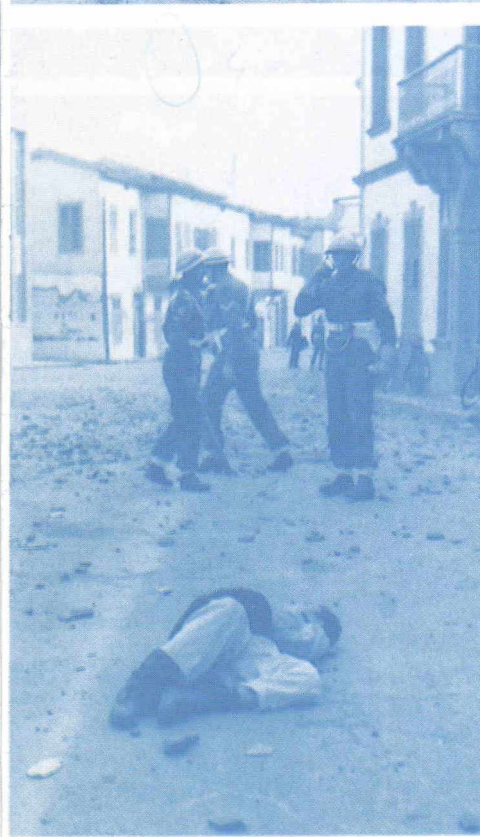
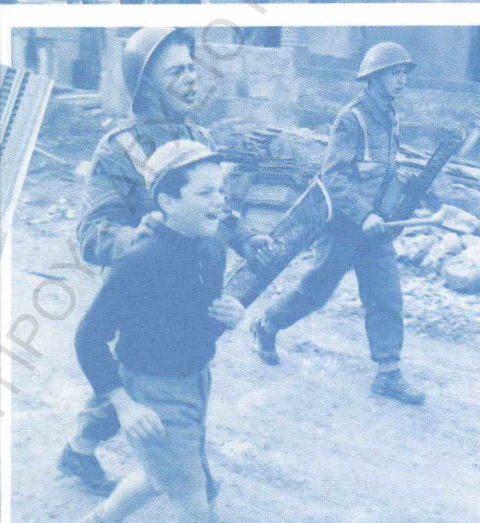
Πρώτη μέριμνα των Κυπρίων μετά την απελευθέρωση του 1828 και το σχηματισμό ανεξάρτητου Ελληνικού κράτους, ήταν το μήνυμα στον Κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια για λευτεριά του νησιού κι ενσωμάτωση του στο μητρικό κορμό.

Από την πρώτη ώρα της Αγγλοκρατίας, ο Αρχιεπίσκοπος Σωφρόνιος χαιρέτισε το στρατηγό Γκάρνερτ Γούλσευ με το σάλπισμα του ενωτικού μας πόθου.

Για τον απελευθερωτικό εθνικό πόθο πολέμησαν οι Κύπριοι στους Βαλκανικούς πολέμους του 1912-13 και στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, με την ενωτική αξίωση πήρε φωτιά η Κύπρος στα Οκτωβριανά του 1931, με τη σημαία της λευτεριάς οι 35 χιλιάδες Κύπριοι κατατάχθηκαν στα σώματα εθελοντών του Β' Παγκόσμιου Πολέμου. Κι όταν η αποικιοκρατία δεν τήρησε τις υποσχέσεις της, όταν η Αγγλοκρατία αρνήθηκε τους τόμους του Δημοψηφίσματος, οι Κύπριοι αποφάσισαν να σταματήσουν τη ροή του χρόνου της δουλείας. Άρπαξαν τις ιερές σημαίες, σήκωσαν τις γροθιές κι από τα στήθια του λαού βροντερή αντιάλγησε η Αισχύλεια ιαχή του Μαραθώνα και της Σαλαμίνας: Ίτε παίδες Ελλήνων ο λαός έπιανε τον κασμά του αγώνα κι έβαζε μπρος να συντρίψει το γρανίτη της ξένης τυραννίας.

Η προπαρασκευή

Η έναρξη της προπαρασκευής του απελευθερωτικού αγώνα σηματοδοτείται με τον όρκο της 7ης Μαρτίου 1953, στην Αθήνα. Δώδεκα Έλληνες ορκίστηκαν κι υπέγραψαν το ιστορικό έγγραφο που απετέλεσε το συμβόλαιο της επανάστασης. Στους πρωτεργάτες, ο Αρχιεπίσκοπος Κύπρου Μακάριος Γ' που ανέλαβε την πολιτική ευθύνη του αγώνα κι ο τότε Συνταγματάρχης ε.α. Γεώργιος Θεοδώρου Γρίβας, ο πολεμικός αρχηγός, που ενσάρκωσε το Βυζαντινό ημίθεο. Ο Διγενής αφίχθηκε μυστικά στην Κύπρο κι οργάνωσε τον αγώνα που διεξάχθηκε τέσσερα χρόνια στους κόσμους του θρύλου, του δράματος και του ηρωισμού. Στα κράσπεδα των ιερών θυσιαστηρίων της λευτεριάς. Στα αιματόβρεχτα πεδία των ριψοκίνδυνων αποστολών, στις αγχόνες, στους θαλάμους βασανιστηρίων, στα κρατητήρια, στις φυλακές, στο αντάρτικο, στα βουνά και στις πεδιάδες, στις πολιτείες και στα χωριά, όπου καταξιώθηκε ο Κυπριακός Ελληνισμός, γράφοντας τ' όνομα του με το αίμα του στις στήλες της άφθαρτης δόξας.

Η άφιξη

Ο Διγενής έφθασε στην ακτή της Χλώρακας στις 10 Νοεμβρίου 1954, ύστερα από έναν περιπετειώδες πλουρ μ' ένα μικρό καΐκι. Ο Αρχηγός φρόντισε να μεταφερθούν στο νησί τα πρώτα όπλα και πυρομαχικά κι αμέσως αποδύθηκε στην υπεράνθρωπη προσπάθεια οργάνωσης κι εκπαίδευσης στην επανάσταση, Ελλήνων νέων της Κύπρου, που ουδέποτε ασχολήθηκαν με όπλα και βόμβες. Νέων απειροπόλεμων. Τους νέους επιστράτευε κι όρκιζε ο ρασοφόρος Παπασταύρος Παπαγαθαγγέλου, κυρίως από τις ομάδες της Ορθόδοξης Χριστιανικής Οργάνωσης Νέων. Ταυτόχρονα, ο Αρχιεπίσκοπος με την εθναρχική του αίγλη, από τους άμβωνες των εκκλησιών κήρυττε το ενωτικό ιδεώδες, εμπνέοντας τον κόσμο με πύρινες ομιλίες και συγκλονιστικές εξάρσεις, όπως την ορκωμοσία της Φανερωμένης στις 28 Αυγούστου 1954, όταν ο Μακάριος όρκισε το λαό για αγώνα "άνευ υποχωρήσεων, άνευ παραχωρήσεων, άνευ συμβιβασμού" για την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα.

Η 1η Απριλίου 1955

Ο αγώνας εκράγηκε στις 0.30" το πρωί της 1ης Απριλίου 1955, ξημερώματα Παρασκευής. Η Κύπρος μετατράπηκε ξαφνικά σε ένα κοχλάζον ηφαιστειο που με τη φωτιά του καταύγαζε τον κόσμο και με τις υποχθόνιες δονήσεις του έσειε τα θεμέλια της γης.

Ήταν απίστευτο. Ο εχθρός αλαφιάστηκε. Ο λαός ένιωσε να του θερμαίνει την καρδιά η άγια φωτιά. Η νιότη πυρπολήθηκε. Τα λάβαρα των αιώνων υψώθηκαν στα κάστρα. Ολόκληρο το νησί έγινε μια απέραντη γαλανόλευκη σημαία. Κι η μπαρουτοκαπνισμένη ατμόσφαιρα ηλεκτρίστηκε από τα πολεμικά τροπάρια του Γένους και τα εμβλήματα του ξεσηκωμού. Το έθνος ξύπνησε, έστησε αυτί κατά το νότο, η μνήμη της Αγίας Λαύρας φύσηξε σαν πνοή ζωογόνα για να φλογίσει την ψυχή και να θεριέψει το εθνικό όνειρο.

Εκείνη την πρώτη νύχτα χτύπησε ο Γρηγόρης Αυξεντίου με την ομάδα των Αμμοχωστανών στη Δεκέλεια, με αποστολή να προκαλέσουν διακοπή του ηλεκτρικού ρεύματος και συσκότιση σ' όλο το νησί. Ο Μάρκος Δράκος με την ομάδα "Αστραπή" αντήναξαν το Ραδιοφωνικό σταθμό. Άλλες ομάδες ανάλαβαν αποστολές σε προκαθορισμένα σημεία σε διάφορες περιοχές.

Την αφετηρία της ιστορίας της δόξας, οριοθέτησε με τη θυσία του ο πρώτος νεκρός. Ο Μόδεστος Παντελή. Ο ήρωας πέθανε από ηλεκτροπληξία ενώ επιχειρούσε να καταστρέψει τα ηλεκτροφόρα καλώδια. Χρησιμοποίησε σχοινί που είχε υγρανθεί από τη νυχτερινή ανοιξιάτικη νοτιά

Την 1η Απριλίου 1955, η Κύπρος ξύπνησε αναστατωμένη πριν να ροδίσει η αυγή. Βγήκε στους δρόμους απορώντας. Το μυστικό της το αποκάλυψε ο Αυγερινός της ελευθερίας που μεσουράνησε μετά τις πρώτες εκρήξεις. Η πατρίδα φόρεσε τα γιορτινά της κι έκανε το σταυρό της. Το πανηγύρι του αγώνα άρχιζε. Ο άγγελος του λυτρωμού φτεροκοπούσε και μετέδιδε από πόρτα σε πόρτα το άγγελμα του ξεσηκωμού. Κι ο Διγενής κυκλοφορούσε την προκήρυξή του.

Το σάλπισμα της λευτεριάς

Η ύστατη πνοή του Μόδεστου Παντελή αποτέλεσε το εναρκτήριο σάλπισμα της μάχης της γενιάς του '55, που βάσταξε τέσσερα χρόνια, ως το Φεβρουάριο του 1959 και πέρασε από ολοκαυτώματα, τόπους συγκρούσεων που αγιάστηκαν με το αίμα των πιο αξίων παιδιών του λαού μας, από χώρους φριχτής δοκιμασίας της αξίας του ανθρώπου, από δεσμοκτήρια αφαντάστων κακουχιών, από πεδία Ομηρικών αναμετρήσεων, από την αγχόνη των Κεντρικών Φυλακών Λευκωσίας.

Η Αγγλοκρατία πετάχτηκε από την αποικιοκρατική της νάρκη κι αντέδρασε στην αρχή σπασμωδικά κι ύστερα με οργανωμένη σκληρότητα. Ο Κυβερνήτης Ρ.Π. Άρμιτεντζ θέσπισε στις 15 Ιουλίου 1955 νόμο για προσωποκράτηση χωρίς δίκη. Η αστυνομία άρχισε τις συλλήψεις. Οι αγωνιστές εγκλείονταν στις Κεντρικές Φυλακές κι ύστερα στο Φρούριο Κερύνειας από όπου αποτολμήθηκε η θεαματική απόδραση των 16 με επικεφαλής το Μάρκο Δράκο. Ακολούθως ιδρύθηκαν τα Κρατητήρια Κοκκινοτριμιθιάς, Πύλας, Πολεμίου και άλλα κατά το πρότυπο των Χιτλερικών στρατοπέδων συγκέντρωσης, ενώ στις Κεντρικές Φυλακές εγκλείονταν οι κατάδικοι.

Η Αγγλική Κυβέρνηση, διαπιστώνοντας τη δύναμη του αγώνα και την ακμαιοότητα του ηθικού των Κυπρίων, αντικατάστησε τον κυβερνήτη με το σκληροτράχηλο στρατάρχη σερ Τζων Χάρτινγκ που αφίχθηκε στο νησί αποφασισμένος να συντρίψει την ΕΟΚΑ δια πυρός και σιδήρου. Μα ο έμπειρος στην αντιμετώπιση επαναστάσεων στρατάρχης, δοκίμασε οδυνηρές εκπλήξεις από τη στιγμή που πάτησε το πόδι του στην επαναστατημένη Κύπρο. Οι τηλεβόες της ιστορίας τον καλωσόρισαν με την προαιώνια ιαχή των Ελλήνων ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ Ή ΘΑΝΑΤΟΣ, ενώ ο "Ζήδρος" - ο Γρηγόρης Αυξεντίου - με την αντάρτικη ομάδα του επιχειρούσαν από τον Πενταδάχτυλο μian αστραπιαία επιδρομή στον αστυνομικό σταθμό Λευκονοίκου κι άρπαζαν τον οπλισμό.

Η μάχη των Σπηλιών

Ο αγώνας περνούσε διαρκώς από δραματικές φάσεις και πρωτάκουστες για την Κύπρο ηρωικές εξορμήσεις. Οι κίνδυνοι τεράστιοι κι αιφνιδιαστικοί άπλωναν βαρειά την απειλή στα ημερονύχτια της ΕΟΚΑ κι οι κρίσιμες αναμετρήσεις διαδέχονταν η μια την άλλη όπως του εικοσιτετάρωρου της 11ης προς τη 12η Δεκεμβρίου 1955.

Αναπάντεχα, το μουντό εκείνο πρωινό της 11ης Δεκεμβρίου, το νήμα της ΕΟΚΑ άγγιζε την κόψη του ξυραφιού κι αν ο Θεός δεν έβαζε το χέρι του, ο απελευθερωτικός αγώνας θ' αποκεφαλιζόταν με το θάνατο του Διγενή στη μάχη των Σπηλιών ή με το σκοτωμό του κατά τη δραματική ιχνηλασία που ακολούθησε μέσα στην πυκνότητα ομίχλη που σκέπαζε τις Τροοδικές βουνοκορφές, στο αντάρτικο αγιάζι και την καταρακτώδη βροχή που έδερνε την πλάση.

Ο στρατός προωθήθηκε στην κορυφογραμμή όπου είχε μεταφέρει το Αρχηγείο του ο Διγενής, σε τρία λημέρια πάνω από τα Σπήλια, στην κορφή που δέσποζε τις ορεινές περιοχές.

Ο Διγενής αντέδρασε με ψυχραιμία και ακρίβεια στο συντονισμό ενεργειών. Ανέθεσε στο Γρηγόρη Αυξεντίου την κάλυψη των κινήσεων απαγκίστρωσης. Κι "ο Ρήγας" θαυματουργήσε. Εκμεταλλεύθηκε την καταχνιά, έκανε σωστή εκτίμηση των συνθηκών, πήρε θέση μάχης, πυροβόλησε με το αυτόματό του ομάδες Άγγλων στρατιωτών που ορειβατούσαν σε αντιμέτωπες βουνοπλαγιές κι ενώ ο ίδιος κατακυλούσε στην απότομη χαράδρα ο ορμαγδός της μάχης αντιλαλούσε στα φαράγγια. Οι Άγγλοι χτυπιούνταν αναμεταξύ τους σε μια πολύνεκρη σύγκρουση στην κρίσιμη ώρα διαφυγής του Διγενή και των ανταρτών.

Η σκυταλοδρομία του θανάτου

Τρεις μέρες μετά, στις 15 Δεκεμβρίου 1955, εγκαινιάζονταν η πάλη με το θάνατο στα μαρμαρένια αλώνια των ελληνικών αιώνων. Πρώτος νεκρός αντάρτης, ο Χαράλαμπος Μούσκος, που έπεσε στη μάχη των Σόλων.

Στις 7 Φεβρουαρίου 1956, έπεφτε ο πρώτος μαθητής, ο Πέτρος Γιάλλουρος από το Ριζοκάρπασο, τελειόφοιτος και αρχηγός του Ελληνικού Γυμνασίου Αμμοχώστου. Τον πυροβόλησε Άγγλος δεκανέας στο στήθος, στη διάρκεια διαδήλωσης σε δρόμο των Βαρωσίων. Τελευταίες του λέξεις ήταν η ενωτική ζητωκραυγή.

Στις 7 Μαρτίου 1956 οι Άγγλοι εξορίζουν τον Αρχιεπίσκοπο Μακαρίο, το Μητροπολίτη Κυρηνείας Κυπριανό, τον Παπασταύρο Παπαγαθαγγέλου και τον Πολύκαρπο Ιωαννίδη.

Οι απαγχονισμοί

Στις 9 Μαΐου 1956 το χέρι του δημίου των Κεντρικών Φυλακών άνοιγε την καταπακτή της κρεμάλας με πρωτομάρτυρες το Μιχαλάκη Καραολή και τον Ανδρέα Δημητρίου.

Ο τραγικός χορός των αγωνιστών που απαγχονίστηκαν συμπληρώθηκε με τον Ανδρέα Ζάκο, το Χαρίλαο Μιχαήλ και τον Ιάκωβο Πατάτσο στις 9 Αυγούστου 1956, τον Ανδρέα Παναγίδη, το Μιχαήλ Κουτσόφτα και το Στέλιο Μαυρομμάτη στις 21 Σεπτεμβρίου 1956 και τον Ευαγόρα Παλληκαρίδη στις 13 Μαρτίου 1957.

Η μάχη του Νοσοκομείου

Στις 31 Αυγούστου 1956 έπεσαν στη φοβερή μάχη του Νοσοκομείου Λευκωσίας τα στελέχη του Εκτελεστικού Ιωνάς Νικολάου και Κυριάκος Κολοκάσης από το Γέρι. Η μάχη διεξάχθηκε κατά την επιχειρήση απελευθέρωσης του φυλακισμένου αγωνιστή Πολύκαρπου Γιωρκάτζη. Κατά την ανταλλαγή πυρών σκοτώθηκε και ο φαρμακοποιός του Νοσοκομείου Κούλλης Κυριακίδης και τραυματίστηκε μέλος της αποστολής.

Ο Μάρκος Δράκος

Πολύνεκρο ήταν και το 1957, με τις θυσίες στελεχών του αγώνα και τα ολοκαυτώματα που πρόσδωσαν στην ιερή διεκδίκηση της ΕΟΚΑ νέες διαστάσεις. Αυτή τη φορά το χορό του θανάτου έσυρε ο Μάρκος Δράκος, την άγρια νύκτα της 18ης Ιανουαρίου 1957, που έλεγες πως ξεπετάχτηκε από την Αινειάδα του Βιργίλιου.

Έβρεχε, έριχνε χαλάζι, κεραυνοί αυλάκωναν το μαύρο στερέωμα, συγκλόνιζαν οι βροντές τα Σολιάτικα βουνά, εκτυφλωτικές οι αστραπές φωταγωγούσαν τα φαράγγια.

Ο Μάρκος Δράκος ξεκίνησε με τρεις ακόμα αντάρτες για να συναντήσουν το σύνδεσμο. Έπεσαν σ' ενέδρα των Άγγλων που άρχισαν να τους πυροβολούν με καταιγιστικά πυρά.

Πήραν θέσεις μάχης οι αντάρτες, απαγκιστρώθηκαν έρποντας, γύρισαν στο λημέρι. Με παρότρυνση του Δράκου προσευχήθηκαν και μурμουρήσαν το θρησκευτικό ύμνο που αγαπούσε ο Μάρκος. Την αντάρτικη ψαλμουδιά συνόδευαν με την υπόκρουση τους οι καταρράχτες του ουρανού.

Ξαπόστασαν και με εισήγηση του Κώστα Λοΐζου, από το Μαραθόβουνο - θυσιάστηκε αργότερα - δρασκελίσαν την απλαγιά πάνω από την Ευρύχου. Ο Μάρκος Δράκος προχωρούσε πρώτος.

Οι αγωνιστές έπεσαν πάλι σ' ενέδρα των Άγγλων που άρχισαν να πυροβολούν. Ο αρχηγός της ομάδας ανταπέδωσε τα πυρά. Οι αντάρτες δεν μπορούσαν να πυροβολήσουν μια και πρωπορευόταν ο Μάρκος.

Ο Άγγλος στρατιώτης Γούντ είδε το Μάρκο στη λάμψη μιας αστραπής. "Ενώ φρουρούσα, αντίκρισα ξαφνικά μπροστά μου ένα πρόσωπο. Παραμείναμε κι οι δύο ακίνητοι για μερικά δευτερόλεπτα, βλέποντας ο ένας τον άλλο και στη συνέχεια έριψα μια ριπή με το αυτόματό μου".

Κατά τη μαρτυρία ακολούθησε ανταλλαγή πυρών. Ο Δράκος όμως ήταν νεκρός.

Ο Γρηγόρης Αυξεντίου

Το δράμα της 3ης Μαρτίου 1957, άρχισε στις 6 το πρωί σε μian απλαγιά των βουνών του Μαχαιρά, πιο κάτω από το ομώνυμο μοναστήρι της Παναγίας. Εκεί βρισκόταν ο Γρηγόρης Αυξεντίου με τους τέσσερις συντρόφους του. Στο κρησφύγετο που έδειξε στον Αγγλικό στρατό το χέρι της προδοσίας. Πολιόρκησαν το λημέρι οι στρατιώτες, κάλεσαν τον Αυξεντίου να παραδοθεί με τους αντάρτες του. Ο Λυσιώτης ήρωας διέταξε του άνδρες του να βγουν. Ο ίδιος είχε ήδη αποφασίσει να πεθάνει. "Εγώ θα πολεμήσω και θα πεθάνω. Πρέπει να πεθάνω", είπε στον αδελφικό του φίλο Αντώνη Παπαδόπουλο.

Εμεινε μόνος στο λημέρι ο Αυξεντίου. Κι όταν οι Άγγλοι τον κάλεσαν ξανά να παραδοθεί, στις χαράδρες αντιλάλησε η παμπάλαιη κραυγή των Θερμοπυλών:

Μολών λαβέ

Ο δεκανέας Μπράουν πλησίασε το κρησφύγετο και κάλεσε και πάλι το Γρηγόρη να παραδοθεί. Το αυτόματο της ελευθερίας κροτάλισε κι ο υπαξιωματικός έπεφτε νεκρός.

Πέταξαν μια βόμβα από το στόμιο του λημεριού. Εκράγηκε. Τραυμάτισε το παλληκάρι στο λαιμό και στο γόνατο.

Στη συνέχεια οι Άγγλοι έσπρωξαν έναν από τους συντρόφους του Γρηγόρη, να μπει στο κρησφύγετο.

Προθυμοποιήθηκε να δέσει τις πληγές και πήρε την απάντηση:

"Δεν έχουμε καιρό να χάνουμε με τα τραύματα. Πάρε τ' όπλο σου".

Πολεμούσαν και κουβέντιαζαν. Ο Αυξεντίου συμβούλευε τον αντάρτη του πώς να μάχεται. Η άμυνα ήταν αποτελεσματική. Μετά από κάθε έκρηξη ακούγονταν βογγητά πόνου από τους Άγγλους που αναγκάζονταν να οπισθοχωρούν.

Η μάχη πέρασε από διάφορες φάσεις. Ο Γρηγόρης ήταν γαλήνιος. Ο σύντροφος του μαρτυρεί πως επαναλάμβανε την απόφαση του να πεθάνει και κάθε φορά η μορφή του φωτιζόταν από μια υπερκόσμια λάμψη.

Μεσημέριασε, έγυρε ο ήλιος όταν οι Εγγλέζοι άρχισαν να διοχετεύουν βενζίνη στο κρησφύγετο. Ακολούθησαν οι εκρήξεις τριών εμπρηστικών βομβών. Οι φλόγες έζωσαν τον Αυξεντίου στο βάθος του κρησφυγέτου. Ήταν απόλυτα γαλήνιος. Τα τελευταία του λόγια ήταν: "Μη φοβάσαι Ματρόζο, μη φοβάσαι."

Ο σύντροφος, φλεγόμενος πετάχτηκε από τη σπηλιά. Δύο η ώρα το απόγευμα εκκωφαντική έκρηξη ανατίναξε το κρησφύγετο. Ο Γρηγόρης Αυξεντίου έγινε ολοκαύτωμα για να φωτίζει στους αιώνες τους δρόμους που οδηγούν στη λευτεριά.

Η μάχη των αετών

Ο χαρακτηρισμός της σκυταλοδρομίας του θανάτου βρίσκει την πλήρη έκφραση του στη μάχη του Αχυρώνα, της 2ας Σεπτεμβρίου 1958, με ήρωες τον Ανδρέα Κάριο, το Φώτη Πίττα, τον Ηλία Παπακυριακού και το Χρίστο Σαμάρα.

Μετά από προδοσία, οι Άγγλοι πάτησαν το Λιοπέτρι.

Η κατάσταση εκτιμήθηκε στα γρήγορα. Ο Αγγλικός στρατός θ' απέκλειε το χωριό, θα έκανε έρευνες. Οι καταζητούμενοι έπρεπε να διαφύγουν. Αποφάσισαν: Θα επέβαιναν αυτοκινήτου που θα οδηγούσε ντόπιος αγωνιστής. Μόλις συναντιόντουσαν με τους Εγγλέζους, το αυτοκίνητο θ' ανέπτυσσε τη μεγαλύτερη δυνατή ταχύτητα, θα έσπαζε τον κλοιό, ενώ ταυτόχρονα οι καταζητούμενοι θα πυροβολούσαν με τα αυτόματα τους.

Πραγματικά το αυτοκίνητο προχώρησε προς την έξοδο του χωριού. Οι Εγγλέζοι ήταν πολλοί. Ο Ανδρέας, ο Φώτης - δραπετές κι οι δυο από το στρατόπεδο συγκέντρωσης Πύλας από τις 13 Μαρτίου 1958 - ο Ηλίας κι ο Χρίστος, πετάχτηκαν κι άρχισαν μάχη που δεν βάσταξε όμως πολύ. Ύστερα χάθηκαν μέσα στο σκοτάδι και γύρισαν στο σπίτι του Παναγιώτη Καλλή, ιδιοκτήτη του μοιραίου αχυρώνα, που έμελλε να μετατραπεί σε βωμό δόξας ουρανόφταστης.

Ήταν η αυγή της 1ης Σεπτεμβρίου 1958, ώρα 3 ή 4. Οι καταζητούμενοι μπήκαν στον αχυρώνα. Σε λίγο ακούστηκαν τα μεγάφωνα του στρατού. Στο Λιοπέτρι κηρυσσόταν κατάσταση αποκλεισμού και αναγκαστικού κατ' οίκον περιορισμού. Κανείς δεν μπορούσε πια να κινηθεί στις στράτες εκτός απ' τους Εγγλέζους. Οι πόρτες αμπαρώθηκαν και το χωριό περίμενε με την καρδιά σφιγμένη, ανυπεράσπιστο, βουβό.

Οι Εγγλέζοι άρχισαν εξονυχιστικές έρευνες. Μπήκαν στο σπίτι, στον αχυρώνα, κοίταξαν παντού, δεν βρήκαν ίχνη, έφυγαν.

Ο κόσμος συγκεντρώθηκε σε συρματόφραχτους χώρους. Έγιναν ανακρίσεις. Ζητήθηκαν πληροφορίες. Μέχρι εκείνη τη στιγμή οι προσπάθειες απέβησαν άκαρπες. Ο κόσμος γύρισε στα σπίτια του. Κάποιοι όμως κρατήθηκαν για περαιτέρω ανακρίσεις. Και το κακό ξεκίνησε

Ο Παναγιώτης Καλλής επέστρεψε. Μπήκε κλεφτά στον αχυρώνα, μίλησε με τα παλληκάρια. Ξαναγύρισε κοντά τους, όταν έγυρε πια ο ήλιος να δύσει. Όλοι διέβλεπαν τον επερχόμενο κίνδυνο κι είχαν αποφασίσει να δώσουν τη μάχη.

- Αν μας ανακαλύψουν εμείς θα σκοτωθούμε, είπε ο Ανδρέας Κάριος.

Αγκάλιασαν τον Καλλή, τον φίλησαν. Ήταν ο ύστατος αποχαιρετισμός.

Μεσάνυχτα κτύπησαν την πόρτα ξανά. Οι Εγγλέζοι ήξεραν ήδη ότι οι καταζητούμενοι κρύβονταν στο Καλλή. Προχώρησαν στον αχυρώνα. Ένας ελληνομαθής δεκανέας, ο Πήτερ Φρέντερικ Φλήητ, φώναξε στα ελληνικά κατά διαταγή του Άγγλου ταγματάρχη Φίλιπ Τζων Ρόουλυ Χέουλαντ:

- Ε, σεις, παραδοθείτε κι εβγάτε έξω, αλλιώς οι στρατιώτες θ' ανοίξουν πυρ εναντίον σας.

Όπως ο δεκανέας μαρτύρησε στη θανατική ανάκριση, επανέλαβε τρεις φορές τα ίδια λόγια και κάθε φορά η απάντηση ήταν μια ριπή.

Υπάρχει όμως και η ελληνική πληροφορία ότι ο δεκανέας φώναξε: "Αν θέλετε τη ζωή σας, παραδοθείτε" αλλά δεν δόθηκε απάντηση. Σιγή απόλυτη επικράτησε στον αχυρώνα. Καμιά μαρτυρία ζωής.

Περίμεναν μέχρι να φέξει για καλά οι Άγγλοι και να φτάσουν οι ενισχύσεις. Ο προμαχώνας ήταν ήδη περικυκλωμένος κι ο κλοιός του θανάτου αδιαπέραστος. Η ειμαρμένη είχε προδιαγράψει τις εξελίξεις. Ώρες για κούφιες ελπίδες και ψευδαισθήσεις δεν απέμειναν. Ούτε καταδέχονταν τέτοια οι σταυραετοί.

Γύρω από τον Αχυρώνα επικράτησε εντάφια σιγή εκείνες τις στιγμές. Οι Εγγλέζοι ταμπουρώθηκαν πίσω από τοίχους, δόμες. Πήραν θέσεις σε μπαλκόνια, βεράντες, στέγες. Ξάπλωσαν στα χαντάκια. Το μυστικό απλώθηκε σ' όλο το χωριό. Το Λιοπέτρι σώπαινε και καρτέραγε. Μια κουφόβραση κυριαρχούσε που προμήνυε το σεισμό. Κι έσπασε η τραγική σιωπή από τη φωνή του μεγαφώνου:

- Παραδοθείτε.

- ΜΟΛΩΝ ΛΑΒΕ, αντιλάλησαν οι αιώνες.

Τα κλείστρα των πολυβόλων σηματοδότησαν με τον ξηρό μεταλλικό κρότο την έναρξη της μάχης. Κι αμέσως, εκρήξεις χειροβομβίδων, ριπές δεκάδων αυτομάτων, συγκλονιστικοί πολυβολισμοί, κραυγές, φωνές πόνου, ουρλιαχτά, εγγλέζικες διαταγές, πανδαιμόνιο.

Μια ομάδα στρατιωτών επιχειρήσαν να πλησιάσουν τον Αχυρώνα, έκαναν μερικά βήματα, δέχτηκαν στο ψαχνό τις σφαίρες βροχή, ούρλιασαν κάποιοι, σπάραξαν στο έδαφος και οι άλλοι οπισθοχώρησαν πανικόβλητοι. Τα παλληκάρια τρέχαν, εναλλάσσονταν, βρίσκονταν σ' όλες τις πολεμίστρες, κροτάλιζαν τ' αυτόματα, ρίχναν χειροβομβίδες, σκοπούσαν το θάνατο. Ένας αξιωματικός διέταξε στρατιώτη να προχωρήσει, εκείνος αρνήθηκε. Τον πυροβόλησε με το περίστροφό του και τον άφησε στον τόπο. Κάποιοι κατάφεραν να βγουν αθέατοι στη στέγη του Αχυρώνα. Ανοιξαν τρύπα, πέταξαν ρούχα λουσιμένα με βενζίνη, βάλαν φωτιά, μα έσβησε.

Φέραν ελικόπτερο, πέταξε πάνω απ' τον Αχυρώνα, έρριξε εμπρηστικά, φούντωσαν φλόγες, το Χάνι της Γραβιάς καιγόταν. Μα οι αγωνιστές συνέχιζαν τη μάχη. Τους φώναζαν να παραδοθούν κι εκείνοι απαντούσαν:

- Μολών Λαβέ.

Έφτασε ως τ' Αυγόρου ο σάλαγος της μάχης. Κι η μάνα του Κάριου βγήκε στην αυλή και φώναξε:

- Δύναμην, γιέ μου. Δύναμην. Να πεθάνεις λεβέντης!

Ήρθαν νοσοκομειακά δυο τουλάχιστον φορές. Φόρτωσαν νεκρούς, τραυματίες, έφυγαν και ξαναγύρισαν. Κι ο ορμαγδός του πολέμου συνεχιζόταν, θέρριζε ο θάνα-

τος κορμιά, λουζόταν μ' αίμα η γη, μέχρι τις δυο το δείλις. Όσπου το ελικόπτερο έβρεξε με βενζίνη τον Αχυρώνα. Τα φλογοβόλα μετέτρεψαν τον προμαχώνα σε πυρακτωμένη κόλαση και οι αντάρτες άρχισαν με την τελευταία σφαιροθήκη, ο καθένας με τη σειρά του, την έξοδο, καταιγιστικά πυροβολώντας, μέχρι που διάτρητοι πέφταν στην αυλή του θυσιαστηρίου νεκροί.

Ποιος έπεσε πρώτος, ποιος τελευταίος, κανείς δεν έμαθε ποτέ κι ούτε θα μάθει. Μόνο ισχυρισμοί των Εγγλέζων υπάρχουν για τη σειρά των σκυταλοδρόμων του θανάτου. Στην ανάκριση λέχθηκε ότι πρώτος έπεσε ο Ανδρέας Κάρυος και σε λίγο ο Χρίστος Σαμάρας. Ακολούθησε ο Φώτης Πίττας και τελευταίος ο Ηλίας Παπακυριακού.

Όταν οι καπνοί διαλύθηκαν, οι πυροβολισμοί σταμάτησαν, οι Εγγλέζοι προχώρησαν δειλά-δειλά και λόγχισαν τους πεθαμένους σταυραετούς. Λόγχισαν τα νεκρά κορμιά με λύσσα και πυροβόλησαν τους ήρωες με περίστροφα. Δεν τους φοβόνταν πια! Ο Ανδρέας Κάρυος κι ο Χρίστος Σαμάρας έπεσαν ο ένας κοντά στον άλλο κατά το νότο. Ο δάσκαλος, ο Φώτης Πίττας προς την ανατολή. Κι ο Ηλίας Παπακυριακού βρέθηκε προς το βορρά.

Στη θανατική ανάκριση που διενήργησαν οι Άγγλοι αναφέρθηκε ότι: Υπεύθυνος των Άγγλων ήταν ο ταγματάρχης Φίλιπ Τζων Ρόουλυ Χέυλαντ. Χρησιμοποιήθηκε ρουκεττοβόλο των 3.5 χιλιοστών που έρριξε 11 ρουκέττες. Χειροβομβίδες διαφόρων τύπων. Ο Χάρολντ Τζάκομπς παραδέχτηκε ότι βγήκε στη στέγη και πυρπόλησε τον αχυρώνα με πετρέλαιο.

Κυριάκος Μάτσης

Στους περιφανέστερους ήρωες της τετράχρονης εποποιίας της ΕΟΚΑ συγκαταλέγεται ο Κυριάκος Μάτσης, που αρνήθηκε να παραδοθεί όταν τον περικύκλωσαν οι Άγγλοι κραυγάζοντας όπως τον αδελφικό του φίλο Γρηγόρη Αυξεντίου, την ηρωική ιαχή των αιώνων "Μολών Λαβέ".

Ο ήρωας διέταξε τους συντρόφους του να παραδοθούν κι ο ίδιος έμεινε στο κρησφύγετό του στο Δίκωμο. Τον ανατίναξαν οι Άγγλοι με χειροβομβίδα στις 19 Νοεμβρίου 1958.

Η συνάντηση με το Χάρτινγκ

Οι Άγγλοι γνώριζαν τον ήρωα. Τον ήρωα τον γνώριζε από πριν κι ο κυβερνήτης, ο Χάρτινγκ, που έσπευσε να τον συναντήσει στους θαλάμους βασανιστηρίων της Ομορφίτας.

Ο φοβερός κυβερνήτης είχε μακρά συνομιλία με τον αγωνιστή. Συζήτησαν διεξοδικά το Κυπριακό. Το περιεχόμενο των συνομιλιών με το Μακάριο, τις προτάσεις που ο Χάρτινγκ υπέβαλε για λύση του Κυπριακού. Ο Μάτσης, που ήταν σύνδεσμος Διγενή - Μακαρίου, ήξερε βέβαια τα πάντα από προηγουμένως. Στη συζήτηση, πίσω από το Χάρτινγκ βρισκόνταν οι πέντε ανακριτές. Στην πορεία της συνομιλίας ο κυβερνήτης έκανε μια χειρονομία απρόβλεπτη: Πρότεινε στον Κυριάκο Μάτση μισό εκατομμύριο λίρες, για να του αποκαλύψει το κρησφύγετο του Διγενή!

Αυτή ακριβώς η χειρονομία σήμανε το τέλος της συνάντησης. Ο Κυριάκος Μάτσης ορθώθηκε αγανακτισμένος. Χτύπησε δυνατά τη γροθιά του στο τραπέζι και φώναξε: "Όυ περί χρημάτων τον αγώνα ποιούμεθα αλλά περί αρετής. Ντρέπομαι για σένα .." Γύρισε ο αγωνιστής απότομα, έσπρωξε την πόρτα, βγήκε και κατέβηκε στο κελί του".

Επίλογος

Στη συνοπτική αναφορά σημειώθηκαν σε γενικές γραμμές μερικά στιγμιότυπα από τον απελευθερωτικό αγώνα του Κυπριακού Ελληνισμού για Ένωση με την Ελλάδα. Ο σκοπός της ΕΟΚΑ δεν επιτεύχθηκε. Ο αγώνας τερματίστηκε το Φεβρουάριο του 1959 με την υπογραφή των συμφωνιών Ζυρίχης - Λονδίνου και την ανακήρυξη ανεξάρτητου Κυπριακού κράτους.

